

ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА. РОБОТА З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

УДК 378.091.12:005.963.2-051(043.5)
DOI: 10.37026/2520-6427-2023-116-4-43-46

Оксана ІВАНИЦЬКА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна
ORCID: 0000-0002-5947-314X
e-mail: Oksana.S.Ivanytska@lpnu.ua

ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті на основі теоретичного та прикладного підходів проаналізовано особливості тьюторської діяльності студентів у закладах вищої освіти України. Визначено, що саме європейський досвід став прикладом для започаткування і розвитку в Україні інституту тьюторства у закладах вищої освіти. Обґрунтовано, що тьютор як студент старших курсів університету на волонтерських засадах або за визначену університетом винагороду надає допомогу іншому студенту або групі студентів із метою академічної та культурної адаптації, а також у процесі освоєння певної навчальної дисципліни з метою поглиблення знань, формування вмінь і навичок та підвищення рівня академічної успішності, а отже, і якості освітніх послуг, що надає заклад вищої освіти.

Акцентовано увагу на тому, що не варто обмежувати тьюторський супровід чіткими обов'язками та звітами про їхнє виконання, адже це досить динамічний процес і залежить від потреб конкретних тьюторів у певний час. Підкреслено, що важливо визначити напрями означеної діяльності, однак варто уникати формалізації самого процесу для того, щоб тьютори

могли творчо, активно взаємодіяти з тьюторами.

Наголошено на необхідності виокремлення ще одного напрямку діяльності тьюторів – допомоги в адаптації та соціалізації студентів-внутрішньо переміщених осіб, тобто тих, хто вимушено переселився через війну в нашої державі. Визначено, що важливим аспектом тьюторського супроводу є робота з іноземними студентами. Тьютори можуть пришвидшити адаптацію таких здобувачів освіти, адже до цього процесу, окрім освітньо-побутової складової, належить ще й ознайомлення з культурою країни, регіону, звичаями, нормами моралі та соціальними викликами.

Зауважено, що сьогодні у закладах вищої освіти потрібно створювати центри, відділи з надання тьюторської підтримки, до роботи в яких варто залучати студентів старших курсів під керівництвом досвідчених викладачів-менторів.

Ключові слова: тьютор, тьюторство, освітньо-науковий простір, внутрішньо переміщені особи, освітній процес, академічна адаптація, соціально-освітня адаптація.

Oksana IVANYTSKA,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor
Department of Foreign Languages,
Institute of Humanities and Social Sciences,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5947-314X
e-mail: Oksana.S.Ivanytska@lpnu.ua

STUDENTS TUTORING ACTIVITY AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

Abstract. The article, based on theoretical and applied approaches, analyzes the peculiarities of students tutoring

activity at higher educational institutions of Ukraine.

It is noted that it was the European experience that

served as an example for the initiation and development of the tutoring institute at higher educational institutions in Ukraine. Tutoring support assumes that the tutor is a senior student of the university who, on a volunteer basis or for a fee determined by the university, provides assistance to another student or a group of students for the purpose of academic and cultural adaptation, as well as in the process of mastering a certain academic discipline with the aim of deepening knowledge, skills formation skills and academic success level increase, and therefore the quality of educational services provided by the higher educational institution.

Attention is focused on the fact that tutor support should not be limited to clear duties and reports on their fulfillment, because this is a rather dynamic process and depends on the needs of specific tutees at a certain time. It is necessary to determine the directions of work, but it is worth avoiding the formalization of the process itself so that tutors can creatively and actively interact with tutees.

It was emphasized that today one more activity of tutors should be singled out – this is assistance in the adaptation and socialization of students from among the internally displaced persons (IDPs), that is, those who were forcibly resettled due to the war in our country. An important aspect of tutor support is work with foreign students. Tutors can speed up the adaptation process of such students, because this process, in addition to the educational and everyday component, also includes familiarization with the culture of the country, region, customs, moral norms and social challenges.

Today, it is necessary to create centers and departments for the tutoring support provision at higher educational institutions, in which senior year students will be involved under the guidance of the experienced teachers-tutors.

Key words: *tutor, tutee, educational-scientific space, internally displaced persons, educational process, academic adaptation, socio-educational adaptation.*

Постановка проблеми. Сучасні реалії здійснення освітнього процесу у закладах вищої освіти України вимагають упровадження прогресивних практик, що успішно зарекомендували себе в освітньому просторі Європейського Союзу та провідних держав світу.

Інститут тьюторства сьогодні успішно впроваджується у міжнародній освітній практиці. Досить часто функції тьютора виконує викладач, що працює зі студентами. У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне приділити увагу саме тьютору-студенту старших курсів, котрий може поділитися досвідом, надати підтримку своїм товаришам-першокурсникам.

Загалом тьюторська діяльність нині набула неабиякої актуальності, адже студенти закладів вищої освіти на основі спільних інтересів, віку, мети навчання тощо можуть знайти спільну мову не лише щодо освітніх завдань, а й стосовно соціалізації в сучасних умовах.

Тьюторський супровід особливо актуальний в умовах війни в Україні, коли зростає кількість студентів, що потребують особливої підтримки як фахівців-психологів, юристів, так і найближчого оточення – колег, студентів старших курсів.

Зважаючи на зазначене вище, слід наголосити, що сьогодні в закладах вищої освіти потрібно створювати центри, відділи з надання тьюторської підтримки, до роботи в яких залучати студентів старших курсів під керівництвом досвідчених викладачів-менторів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Із метою всебічного аналізу і осмислення означеної проблематики доцільно зважати на теоретико-методологічний потенціал праць учених, педагогів, соціологів різних періодів формування аналітично-критичних підходів до аналізу особливостей тьюторства та тьюторської діяльності. Так, на особливу увагу заслуговують праці таких дослідників, як В. Гусак, Н. Дегтярьова, Д. Ситник, Ю. Тодорцева та інших.

Мета статті – на основі теоретичного і прикладного підходів проаналізувати особливості тьюторської діяльності студентів у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Євроінтеграційні процеси в Україні сприяють реформуванню освіти на рівні з усією соціальною сферою. Сьогодні, на жаль, російсько-українська війна унеможливує повноцінну реалізацію всіх стратегій і планів, однак освітньо-наукова діяльність здійснюється за максимальної підтримки держави та міжнародних партнерів. Саме європейський досвід став прикладом для започаткування і розвитку в Україні інституту тьюторства в закладах вищої освіти.

Загалом термін «тьютор» не завжди використовують відповідно до його значення, а зазвичай отожднюють із поняттями «ментор», «наставник», «куратор». Якщо не вдаватися до категоріального аналізу вказаних дефініцій, то можна зазначити, що найпоширенішим є визначення, за яким *тьютор* (від англ. *tutor – penetitor*) – особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, студентами. В університетах тьютори – це помічники викладача, здебільшого аспіранти або старші студенти.

Отже, тьютор – ключова фігура в дистанційному навчанні, що відповідає за проведення занять зі студентами. Аналізуючи досвід зарубіжних університетів, варто зауважити, що здебільшого розробник курсу і тьютор – одна й та ж сама особа. Чимало досвідчених викладачів у ході проведення занять зі студентами віддають перевагу денній формі навчання, застосовуючи технологію дистанційного навчання (Тьютор, 2020).

На нашу думку, найбільш вдалою є термінологія, згідно з якою тьютор – це студент старших курсів університету, який на волонтерських засадах або за визначеною університетом винагороду надає допомогу іншому студенту або групі студентів із метою академічної та культурної адаптації, а також у процесі освоєння певної навчальної дисципліни задля поглиблення знань, формування вмінь і навичок та підвищення рівня академічної успішності, а отже, і якості освітніх послуг. Відповідно тьюті – зазвичай студенти першого або другого курсу, які потребують підтримки під час адаптації в університеті або у процесі вивчення певних дисциплін.

Тьютори повинні залучатися на добровільній основі, а їхня діяльність не може перешкоджати процесу навчання. Тьюторство здійснюється як під час навчального процесу, так і поза ним.

Із-поміж обов'язків тьютора виокремлюють такі:

- організаційна робота (надання розкладу, процедурні вимоги);
- налагодження контактів зі студентами до початку навчальної сесії та встановлення з ними особистого зв'язку;
- підготовка навчальних матеріалів;
- обговорення з адміністрацією питань, пов'язаних з академічною доброчесністю студентів;
- з'ясування разом із кураторами причин труднощів у роботі студентів, спроба їхнього усунення;
- участь у роботі над удосконаленням матеріалів курсу (це може робити як досвідчений викладач-тьютор, тьютор-студент магістратури) (Тьютор – організатор дистанційного навчання, 2021).

На нашу думку, тьюторський супровід не варто обмежувати чіткими обов'язками та звітами про їхнє виконання, адже це досить динамічний процес і залежить передусім від потреб конкретних тьюті. Звичайно, необхідно визначити напрями роботи, однак при цьому варто уникати формалізації самого процесу, аби тьютори могли творчо й активно взаємодіяти з тьюті. Також важливо не зводити тьюторський супровід до контролю за якістю освіти конкретного тьюті – така роль важлива, але вона покладається на кураторів, деканат, загалом на педагогів.

Ю. Тодорцева визначає шість концептуально важливих *принципів*, на яких ґрунтується тьюторський супровід:

Перший принцип – відкритості. Основна умова для реалізації тьюторингу – створення відкритого варіативного освітнього середовища, що формується під конкретну особистість, а не навпаки.

Другий принцип – варіативності. Студент, стосовно якого здійснюється тьюторський супровід, може не лише зроби свій вибір, зважуючи всі можливі ризики й перспективи, а й проаналізувати результати цього вибору.

Третій принцип – неперервності. Тьюторинг – це довготривалий процес, спрямований на всебічний розвиток особистості.

Четвертий принцип – гнучкості. Основа тьюторингу – це не тільки досягнення мети, що поставлена перед тьюторантом, а передусім визначення способів її досягнення.

П'ятий принцип – індивідуального підходу. Пріоритетна місія тьютора полягає в урахуванні індивідуальних особливостей кожного здобувача освіти.

Шостий принцип – індивідуалізації. Кожен здобувач освіти проходить власний шлях до засвоєння знань і вони є для нього найважливішими (Тодорцева, 2021, с. 145).

Крім того, принципи, на яких ґрунтується тьюторський супровід, можна розширювати, залежно від спеціальності й спеціалізації закладу вищої освіти та наявних факультетів. Особливості набуття певних компетентностей потребує особливих підходів і засобів щодо їхнього формування.

Варто також зауважити, що студент-тьютор допомагає тьюті «зорієнтуватися» в особливостях опанування спеціальності, надає консультативну підтримку в процесі обрання дисциплін за вибором. Фактично,

взаємовідносини тьютора і тьюті не обмежуються «стінами» закладу вищої освіти, адже вільний від навчання час тьюті, як правило, проходить у колі однокурсників та включає різні культурні заходи, як-от концерти, вікторини, походи та ін., до організації яких активно долучаються і тьютори. У зв'язку з цим В. Гусак зазначає, що саме поліфункціональний характер діяльності тьютора дозволяє визначити її види (Гусак, 2019, с. 129).

Щодо тьюторства поза навчальним процесом, то його завданням є допомога в адаптації студентів до нового способу життя, оточення, налагодження соціальних зв'язків. Досить часто тьютору допомагають самі тьюті. Наприклад, якщо потрібно ознайомити студентів, які приїхали на навчання з інших регіонів, з містом, важливими об'єктами соціального життя, то студенти-тьюті, які є місцевими жителями, можуть чудово впрокатися із цим завданням.

Сьогодні важливо виокремити ще один напрям діяльності тьюторів – допомога в адаптації та соціалізації студентів, які є внутрішньо переміщеними особами, що вимушено переселилися на іншу територію через війну в Україні. На жаль, серед таких студентів є ті, хто був на тимчасово окупованій території, в зоні активних бойових дій та зазнав втрати рідних, близьких людей, залишився без домівки. Звичайно, основна робота з такими студентами проводиться фахівцями-психологами, педагогами, соціальними працівниками, але ми розуміємо, що підтримка однолітків, спільні заняття і дозвілля приносять досить вагомий позитивні результати.

Також важливим аспектом тьюторського супроводу є робота з іноземними студентами. Тьютори можуть пришвидшити процес адаптації таких студентів, адже до цього процесу, окрім освітньо-побутового складника, входить ще й ознайомлення з культурою країни, регіону, звичаями, нормами моралі й соціальними викликами. Тьюторський супровід іноземних студентів доцільно здійснювати тим тьюторам, які на належному рівні володіють іноземною мовою. Це полегшить спілкування і дозволить уникнути комунікативних непорозумінь. За потреби, до цієї роботи також можна долучати викладачів-менторів, які працюють на кафедрах іноземних мов.

Отже, як вдало зазначає Д. Ситник, тьюторство забезпечує диференціацію та індивідуалізацію освіти завдяки змінам у структурі, змісті, технологіях та організації освітнього процесу (Ситник, Дегтярьова, 2020, с. 56).

Висновки. Зважаючи на викладене у дослідженні, зазначимо, що тьюторський супровід, який нині активно впроваджується у закладах вищої освіти України, є не тимчасовим явищем, а насамперед необхідністю, адже сприяє повноцінному розвитку освітньо-наукового простору держави, є важливим складником формування всебічно розвинутого, конкурентоздатного фахівця на міжнародній арені.

Результативна взаємодія всіх учасників освітнього простору не може ґрунтуватися лише на взаємодії «студент – викладач», а передусім включати значно ширші соціальні, культурні, фахово-освітні ланки особистісного становлення індивіда в сучасному соціумі.

Важливу роль у цьому процесі відіграє інститут тьюторства, що впроваджується у закладах вищої освіти України за принципами і стандартами досвіду міжнародної освітньої спільноти, з урахуванням внутрішньої ментальної та соціально-культурної специфіки освітнього середовища.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні особливостей тьюторського супроводу окремих категорій студентів, серед яких студенти-внутрішньо переміщені особи, студенти-іноземці, студенти-військові (як колишні, так і нинішні), а також у дослідженні питань створення і функціонування Центрів тьюторства та менторства на базі закладів вищої освіти України та провідних світових університетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тьютор. Вікіпедія: вільна енциклопедія. (2020). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8C%D1%8E%D1%82%D0%BE%D1%80>.

Тьютор – організатор дистанційного навчання. (2021). URL: https://web.archive.org/web/20051103091859/http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/ukr/ode/ch_03.htm.

Тодорцева, Ю. В. (2021). Тьюторинг як процес соціального супроводу в період пандемії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 79. Т. 2. С. 143–148.

Гусак, В. М. (2019). Тьюторство як засіб індивідуалізації освітнього процесу в післядипломній освіті. *Теорія і методика професійної освіти*. Вип. 18. Т. 1.

С. 127–131.

Ситник, Д., Дегтярьова, Н. (2019). Тьюторство та особливості його реалізації у ЗВО. *Освіта. Інноватика. Практика*. Т. 7. № 1. С. 48–57.

REFERENCES

Tiutor [Tutor]. (2020). Vikipediia: vilna entsyklopediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8C%D1%8E%D1%82%D0%BE%D1%80> (data zvernennia: 15.10.2023). [in Ukrainian].

Tiutor – orhanizator dystantsiinoho navchannia [A tutor is an organizer of distance education]. (2021). URL: https://web.archive.org/web/20051103091859/http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/ukr/ode/ch_03.htm (data zvernennia: 25.10.2023). [in Ukrainian].

Todortseva, Yu. V. (2021). Tiutorynh yak protses sotsialnoho suprovodu v period pandemii [Tutoring as a process of social support during the pandemic]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. 79. T. 2. S. 143–148. [in Ukrainian].

Husak, V. M. (2019). Tiutorstvo yak zasib indyvidualizatsii osvithnoho protsesu v pislidyplomnii osviti [Tutoring as a means of individualizing the educational process in postgraduate education]. *Teoriia i metodyka profesiinoy osvity*. Vyp.18. T. 1. S. 127–131. [in Ukrainian].

Sytynk, D., Dehtiarova, N. (2019). Tiutorstvo ta osoblyvosti yoho realizatsii u ZVO [Tutoring and features of its implementation in higher education institutions]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*. T. 7. № 1. S. 48–57. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 14.11.2023